

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2023-44-01>
УДК 323:004(477)

Тетяна Геннадіївна Комарова

професор, доктор політ. наук, Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, 61022, м. Харків
t.komarova@karazin.ua, <http://orcid.org/0000-0002-7243-249X>

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗМІСТ ТА ПАРАМЕТРИ ПОЛІТИЧНОГО ІНЖИНІРИНГУ

Розглядаються актуальні проблеми сучасної демократії. Аналізуються ключові параметри демократичного вибору українського суспільства, серед яких: можливості співрозвитку демократії як форми духовного спілкування та як форми ефективного управління державою; потенціал даної форми управління для розвитку конкурентоспроможності суспільства у сучасному світі. Науковий інтерес спрямований на вивчення базисних точок демократичного вибору. Розглядається проблема політичного інжинірингу в інформаційну епоху. Визначається, що політичний інжиніринг – це система технік та технологій управління, яка у тактичному та стратегічному планах спрямована на креативно-ефективне суспільне конструювання та проєктування. Ефективний політичний інжиніринг – умова подолання деструктивних явищ, важливим серед яких є надмірне зростання випадковості в політичній сфері. Увага приділяється специфіці експлікації концепту ціннісних смислів (аксіологічних) в інформаційну епоху.

Проаналізовано основний зміст ціннісних настанов як важелів політичної адаптації суспільства, політичного режиму. Відзначається негативізм тенденції переважання технології над аксіологією у сфері духовно-практичної діяльності людини. Сучасне розуміння демократії віддзеркалює напругу викликів: процедурні аспекти переважають над змістовними. Відзначається загострення протиріч у сфері таких важливих цінностей як стабільність, демократія, свобода. Наголошується на тому, що важливі ризики інформаційної епохи обумовлені використанням аксіологічних смислів політичної розваги, карнавалізації та гламуризації політичного простору. Пропонуються шляхи подолання негативних тенденцій.

Ключові слова: *політичний інжиніринг, політична адаптація, демократія, свобода, інформаційна епоха, ціннісні смисли.*

Як цитувати: Комарова, Т.Г. 2023. Демократичний вибір України: зміст та параметри політичного інжинірингу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 44: 7-14. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2023-44-01>

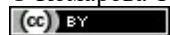
In cites: Komarova, Tetiana. 2023. Democratic choice of Ukraine: content and parameters of political engineering. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 44: 7-14. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2023-44-01> (in Ukrainian)

Розбудова демократії в Україні припала на кінець ХХ – початок ХХІ ст. Колишні республіки СРСР по-різному проходили період демократизації, але у будь-якому разі всім довелося стикнутися з такими загальними завданнями пострадянської доби

на шляху встановлення демократичних параметрів суспільства, як: вивчення та визначення базисних точок демократичного вибору, пошук нових форм ефективного управління державою, врахування ризиків інформаційної епохи, подолання негативних проявів карнавалізації та гламуризації політичного простору.

На риси карнавальності як ознаки сучасності у політиці, культурі, релігійному та приватному житті звертали увагу італійський культуролог У. Еко, українські науковці М.Пашкевич, Н.Шавошкина, О. Мальцева,

© Комарова Т. Г., 2023.

This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License 4.0**.

М. Петрушкевич та ін. Головним чином за фахом це філософи та культурологи. Нашим завданням є розглянути актуальні проблеми сучасної демократії крізь призму вищезазначених особливостей інформаційної епохи, визначити основні параметри демократичного вибору суспільства, дослідити демократію як «форму морального і духовного спілкування» (Дж. Дьюї) та форму управління, яка сприяє підвищенню конкурентоспроможності суспільства та держави у світі.

Скептичний погляд У.Еко стосується насамперед суспільств сталої демократії. Так, на жаль, ми все частіше порівнюємо політику з «видовищем». Нас вже не шокує, як усе більше набуває дискредитації законодавчий орган країни – парламент, а політика здійснюється у телестудіях, подібно до гладіаторського бою (Еко 2000: 146). То ж не дивно, що після закінчення передвиборчих перегонів політичні актори часто забувають про свої обіцянки, бо вже використали весь свій політичний темперамент під час безкоштовних гучних розважальних заходів та роздавань різних товарів широкого вжитку. Часом здається те, що розуміння демократії лине до найгірших форм за часів кризи римського республіканського устрою, формулою яких було горезвісне гасло «Хліба та видовищ!».

Про демократію як етичний та соціальний ідеал і форму правління є безліч праць закордонної, вітчизняних досліджень. У цьому сенсі слід вказати на теоретичні доробки Р. Арона, Р. Даля, С. Гантінгтона, К. Поппера, Ф. Хайєка, Дж. Сарторі, Дж. Грея, С. Ліпсета, Ч. Ендрейна, А. Лейпхарта, І. Валерстайна та ін. Серед українських політологів можна назвати М. Сазонова, О. Фісуна, М. Шаповаленко, В. Горбатенка, В. Бебика, В. Журавського, О. Чемшита, О. Новакову, С. Наумкіну, С. Телешуна та ін.

Як справедливо підкреслив один із засновників харківської школи політичної науки М. Сазонов, термін «демократія» спотворюється та втрачає первісний зміст (Сазонов 2007: 83). І цей висновок є актуальним і сьогодні, коли є загроза розкладу демократичного ідеалу, розпорошення демократичних ціннісних смислів, карнавалізації політики. Наявною є відсутність у більшості населення сталих уявлень про сутність демократії як системи управління державою із ефективним політичним інжинірингом. Мета статті – визначення ґрунтовних параметрів демократичного вибору суспільства, дослідження демократії як форми морального і духовного спілкування (Дж. Дьюї) та

форми управління. Методологічним засобом реалізації завдань статті є звернення до еволюційних складових ставлення до демократії в українському суспільстві, дослідження взаємодії суспільства, індивіда та держави у напрямку демократичного вибору. Метод соціальної каузометрії допоможе виявити цілісну картину суспільного життя у поєднанні минулого, сучасного та майбутнього через причинно-цільові зв'язки, окреслити реперні точки щодо демократичного вибору українського суспільства, визначити принципові складові ефективного політичного інжинірингу.

Вертикальна соціальна структура суспільства, зазначила М. Пашкевич, схильна до своєрідного «перевертання», наслідком чого є «перевертання» у культурі, тобто карнавал. Карнавал є локалізоване у просторі й часі санкціоноване порушення соціальної структури. «Низи» завжди прагнуть взяти першість над «верхами» реально чи віртуально. Карнавал у суспільстві виконує роль «водорозділу» між живим соціальним життям та його сурогатом і ґрунтується на карнавалізації, хоча остання не зводиться винятково до карнавалу (Пашкевич 2018: 17).

Саме демократичний вибір, його параметри дозволяють розглянути демократію як модель динамічної стабільності. Оскільки демократія – це не щось раз і назавжди набуте у незмінній формі, а така система суспільної взаємодії, що розвивається, дозволяє ефективно адаптуватися до змін. У загальній формі вона дійсно становить своєрідний ідеал розвитку, що надає змогу громадянам контролювати систему управління, тих, хто керує державою. Статичний підхід до розуміння складових демократії, наявність/відсутність яких є визначенням немовби цивілізованості, на нашу думку, живить комплекс меншовартості у тих народів, які не можуть беззаперечно довести деяким «контролерам» наявність повного комплексу вимог до демократичності. Досить часто можна бачити інтенцію різних політичних еліт у глобальному світі апелювати до демократичного ідеалу, використовувати його задля своїх приватних, корисних цілей. Часто, на жаль, політики вкладають у термін «демократія» свій досить перекручений зміст, який має замало спільного з демократією, намагаються використовувати демократичний бренд задля позначення ним таких суспільних та політичних практик, які не мають нічого спільного з реальною демократією (Сазонов 2007: 83). Визначень демократії надто багато, щоб можна було зафіксувати у

суспільстві його статичний образ. Тож не до кінця визначений, більше того не повністю усвідомлений ідеал-статус призводить до знецінення самої ідеї демократії, теоретичної плутанини та суспільної фрустрації. Це налаштовує активних політичних акторів на впровадження фасад-моделі, що відображує перекручені уявлення. Тому пострадянські суспільства у намаганнях позбутися «пост»-якості за різними позиціями, як справедливо визначає О. Фісун, опиняються ближчими до неопатримоніалізму, ніж до демократії, що виплекана у межах західноєвропейської політичної традиції. Іншими словами, значна частка політичних режимів на пострадянському просторі є значною мірою інституційно-політичною декорацією, що приховує реальний зміст владних відносин, імітуючи демократичний процес, вони маскують і легітимізують рішення, що приймаються реальними «тіньовими» центрами влади (Fisun 2023: 120-121). Перебіг подій у глобальному політичному просторі, щодо демократичних трансформацій багатьох суспільств свідчить про наявність як зовнішньополітичних, так і внутрішніх прихильників нав'язування достатньо невизначеного, поверхневого, статично-формального за критеріями розуміння демократії як моделі суспільного розвитку.

Дж. Дьюї стверджував, що народження політичних форм не відбувається у вимірі раз і назавжди. Найзначніша зміна, що відбулася, є результатом цілого ряду численних адаптацій, пристосувальних реакцій стосовно конкретної ситуації. Аналіз цих змін допомагає розрізняти тенденцію відносно стійких змін в одному векторі. На думку Дж. Дьюї, політична демократія виникла як певний кінцевий наслідок множини реакцій пристосування до величезної кількості ситуацій, серед яких не знайдеться двох однакових, але які мали тенденцію до сходження в деякому спільному для них підсумку (Ryan's 1997). Ми можемо підтримати погляд американського філософа про те, що демократія не є результатом дії тільки політичних сил та факторів, як не є вона і породженням якогось первісного тяжіння або іманентної ідеї.

Кожне суспільство має свій шлях до набуття демократичної якості, своє визначення складових політичного інжинірингу, що формує цю якість. Важливим принципом цього визначення повинно бути постійне реагування на дисфункції у суспільному розвитку, та їхнє усунення, відмова від тих, що вже знайомі суспільству із поперед-

ніх політико-управлінських конфігурацій. На нашу думку, пріоритетними є складові буденної постійної роботи, руху до підвищення ефективності управління суспільними процесами задля реалізації завдань конкурентоспроможності у глобальному світі.

Кращим мірилом для оцінки будь-якої моделі суспільства є ідеал, через який воно впроваджує форми свого життя, та ступінь реалізації цього ідеалу. Демократія виступає етичними та соціальним ідеалом, що заснований на ідеї про укорінення в людині особистості із насправді безмежними та натхненними здібностями.

Базисна модель сучасної демократії у якості визначеного методу управління стала результатом низки адаптацій щодо конкретних ситуацій. Вона є знаковим напрямком розвитку західноєвропейської християнської цивілізації тривалий час. Ідеологеми лібералізму надали демократії як формі державного управління та формі духовного спілкування між людьми значного творчого поштовху. Елементи давньогрецької демократії: ізономія – рівність перед законами, ізегорія – свобода висловлювання та ізотимія – рівність політичної участі стали невід'ємними частками поряд із таким основним сучасним принципом відкритого суспільства таким, як пріоритет прав і свобод особистості.

Саме ця вимога щодо побудови суспільного цілого, попри всяку критику, забезпечила великою мірою практичну ефективність політичного інжинірингу у країнах стабільної демократії протягом досить тривалого часу. Порівняно з недемократичними режимами демократичні режими гарантують більшу ступінь класичних свобод, більш представницьке політичне керівництво, більш високу можливість того, що політика, яка провадиться, відповідатиме інтересам більш широких соціальних груп (Dahl 2006). Такі умови надають людині можливості отримання соціально комфортного, захищеного влаштування в житті, ширші можливості для свого розвитку, відбувається діалектична взаємодія свободи особи та ефективності держави, насамперед через інструменти політичного інжинірингу. С. Ліпсет, приміром, підкреслює той факт, що ця інструментальна ефективність, однією зі складових якої є економічна ефективність, має більше значення для демократії, ніж для автократії (Lipset 1963), оскільки демократія базується на згоді. Механізм її функціонування забезпечує наявність максимально широкого доступу до структур прийняття рішень для різних соціальних груп та окремих

осіб, а це своєю чергою забезпечується за умов сучасних демократій, на думку Й. Шумпетера, через формування політичної еліти шляхом конкурентної боротьби за голоси виборців (Шумпетер 1995).

С. Ліпсет, спираючись на різні дослідження вчених, виділив таку залежність: чим більше розвиненою є країна в економічному й культурному плані, тим більша ймовірність того, що в ній наявна система конкуруючих партій, існує стійка демократична держава (Lipset 1963). Свідченням про це є і звернення до показника рівня економічного розвитку та модернізованості суспільства. Індекс комплексного розвитку включає такі складові як: рівень прибутку на душу населення, рівень індустріалізованої урбанізованості, профспілкову та банківську активність, використання нових методів щодо ведення сільського господарства, наявний середній рівень освіти, показники щодо стану охорони здоров'я, розвитку транспорту, рівень оподаткування, розвиток засобів масової інформації та інші.

Факт першості країн стабільної демократії у вимірі параметрів визначення цього індексу доводить, що визнання і захист свободи особи сприяє розвитку суспільства і що лише за умови гідного соціального життя може реалізуватися повною мірою зміст свободи.

Ш.Л. Монтеск'є визначав, що свобода – це безпека громадян, яка гарантована законом. Інше визначення свободи – плюралізм поглядів, відсутність нав'язування державою будь-яких поглядів. Свобода це також свідомо участь громадян у справах суспільства, особливо у політичному процесі. Р. Арон зазначав ці три підходи як класичні та додав ще два (Aron 1990: 234). Він вважав, що свобода – це можливість покращення свого соціального становища та відсутність сваволі по відношенню до особи, справедливості, яка існує у взаєминах між людьми, передбачає отримання винагород пропорційно докладеним зусиллям (Aron 1990: 234). Саме ці параметри становлять ціннісний зміст державно-управлінських механізмів, завдяки яким різні соціальні групи з різними поглядами на внутрішню політику могли б збільшувати свою здатність впливати на структури прийняття рішень, при цьому зберігаючи головні стабілізуючі підвалини політичного режиму. При цьому сформовані взаємовідносини особистості і держави передбачають систему прямих і зворотних зв'язків, будуються на узгодженні інтересів. Громадяни пов'язують реалізацію своїх

інтересів з певним (демократичним) порядком. Інтеграція суспільства відбувається на синтезі ідеологем лібералізму й демократичного правління та добровільному делегуванні громадянами управлінських повноважень своїм представникам. І все за це за умови ініціативи з боку громадян щодо визначення напрямку та способів існування суспільства як цілого.

Досвід європейських країн, які наближаються у своєму розвитку до базисної моделі сучасної демократії, на нашу думку, має значення для того, щоб в Україні формувалася власна стратегія та розроблялися форми впровадження цінностей демократичного вибору. Власна формула високо-ефективного, конкурентоспроможного інжинірингу у сфері державного управління повинна враховувати оптимальне поєднання держави – суспільства – індивіда. Зрозуміло, що набуття повноцінного добору параметрів демократичного вибору можливо за умов тривалої еволюції. Для нашої країни стратегічно важливо дотримання такого варіанта розвитку. Однак у тактичному плані, безумовно, необхідними є трансформаційні прориви, на це повинні бути спрямовані концентрація зусиль політичної волі, суспільних уподобань на певних основних точках демократичного вибору. Алгоритм щодо цих базисних точок може бути визначений шляхом аналізу двох груп факторів: ставлення населення до політико-управлінської моделі, що існує, це перше, і можливості, які властиві державному управлінню, політичному режиму в цілому, це друге. Перша група факторів визначається характером панівної політичної культури та співвідношення інтересів соціальних груп, що є основними. Друга група факторів розкривається через соціально-економічні можливості, показники державного управління, рівень інституціоналізації політичних відносин, через якості політичних лідерів.

На нашу думку, одне з питань розвитку українського суспільства потребує уваги у сфері політичного інжинірингу, за нашим визначенням може бути схарактеризовано як базисна точка демократичного вибору. Для суспільства у процесі демократичного реформування необхідним є поєднання свободи й рівності, реалізація у суспільстві розуміння свободи як справедливості. Український дослідник М.М. Ковалевський, один із тих, хто стояв у витоків вітчизняної політології, визначав на межі ХІХ–ХХ століття, що суспільні та політичні реформатори, як би широко вони не розуміли свої завдання,

жоден з них, мабуть, не може розраховувати на успіх своїх схем, коли у них вимоги суспільної солідарності, справедливості не будуть визнані рівними із вимогами автономії особистості, свободою її фізичних та моральних проявів (Красівський 2011: 337). Це, на його погляд, є запорукою від демократичного цезаризму. Демократичний цезаризм не може являти собою стійку форму правління. Стабільним порядком політичного устрою є той, за якого у народі є свобода самовизначення, причому у тій самій мірі, як і у індивідів, що поєднуються у цей народ. Завданням влади є забезпечення дотримання цієї вимоги щодо солідарності у суспільстві як норми права (Красівський 2011).

На жаль, сьогодні українське суспільно-політичне життя демонструє тенденцію до розходження принципів вимог демократизму та лібералізму. На прикладі української історії початку ХХ ст. досить рельєфно можна простежити драму розведення та протиставлення у політичній сфері векторів демократизму і лібералізму. Рівність та свобода різними політичними силами часто сприймалися як антиподи, що кінець-кінцем призвело до того, що один із векторів остаточно виродився у напругу плебейської руйнації, інший сконцентрувався на охоронній тенденції, яка фокусувалася лише на політичній свободі. Ця проблема, на нашу думку, є актуальною і сьогодні. Політичний інжиніринг за українських умов повинен бути спрямований на гармонізацію реалізації політичної та економічної свободи. Загальновідомою є теза Дж. Локка про те, що свобода є власністю на своє життя. Ефективні можливості людини щодо розпорядження власністю, свобода в економічній сфері є запорукою формування інтересів індивідом, що дозволяють формувати успішне та конкуренто-спроможне суспільство. Іншими словами, кризові явища у соціально-економічній сфері, зубожіння значної частки населення, великий розрив між статками багатих та бідних, відсутність впливової соціальної групи середнього класу, що є за своєю суттю основою стабільності, створюють суспільні виклики та підвищують можливість конфліктних ризиків. Можна констатувати, що для формування ефективного політичного інжинірингу та, відповідно, подолання загроз проявів крайньої, і можливо випадково-ситуативної нестабільності необхідно достатньо чітко уявлення про ці складові демократичного вибору. Важливі практичні заходи щодо стабілізації соціально-еконо-

мічної сфери тому, що диспропорції між демократизмом та лібералізмом можуть породжувати кризове невдоволення демократичними цінностями в цілому, а ставлення до демократії може нагадувати трюїзм, який заявляли та не думають враховувати.

Ейфорійне сприйняття ліберальних цінностей на початку 1990-х в українських реаліях було практично антитезою несвободі радянського тоталітарного режиму. Демократія виявлялась за таких умов втіленням міфічно казкового ідеалу, який може бути найближчим майбутнім. Розходження очікувань та реалій суспільного буття у цей час призвело до нарощування фрустраційних політико-культурних настанов. Значна частка соціальних уподобань більшості населення почала зводитися до принципів елементарного виживання. Однак наявним є й той факт, що попри кризові прояви, постійно докладалися зусилля задля збереження суспільної стабільності, задля формування суспільного цілого на засадах порозуміння та суспільної злагоди. Безумовно, у цих процесах важлива роль належить державі, яка багато в чому формує та захищає національні інтереси, сприяє викристаленню можливостей набуття державного стрижня суспільного життя. Ми були свідками у той час внутрішнього збирання суспільства і держави. Позитивні наслідки цього невпинного та багато в чому невидимого, особливо для пересічного спостерігача, руху вочевидь помітними стали на початку наступного століття. Вони проявилися через поживлення економічної кон'юнктури у внутрішньому розвитку, у зростанні соціально-економічних показників, у позитивному розвитку зовнішньополітичного іміджу країни. Однак, на жаль, досить справедливою виявилася теза Дж. Кіна, що свобода являє собою спроможність до постійної ініціативи як у суспільних, так і у політичних справах (Keane 2013). До регресивно-негативних проявів призвела недостатня обізнаність пересічних громадян щодо змістовних складових демократичного вибору, відсутність сталих навичок політичної участі, демократичної ініціативності більшості населення. І до сьогодні західні спостерігачі та українська спільнота визначають, що прояви корупційної складової у сфері державного управління ще не до кінця подолані. Процеси, які О. Фісун визначає як неопатримоніальну приватизацію держав (Fisun 2023), для українського суспільства все ще залишаються на рівні викликів. Політичний інжиніринг за таких умов має бути спрямований на

запобігання будь-яким намаганням перерозподілу державно-управлінських функцій, преференцій між представниками різних політичних еліт, на остаточне викорінення будь-яких намагань виявляти та реалізувати свої орієнтації та вподобання на корпоративно-кланових засадах.

Політична практика сьогодні, особливо за умов воєнного стану, ставить високі вимоги всім своїм учасникам. Це стосується високої ціни та складності політичних рішень, адекватності та відкритості інформації, важливої для прийняття швидких, однак, раціональних політичних рішень, наявності спеціальних знань та навичок особливо для тих, хто несе відповідальність за прийняття політичних та управлінських рішень. Практика показує, що участь у політиці більшості населення, навіть у країнах, де демократія має сталий характер, носить вельми помірний характер. Більше того, надмірний прояв активності населення може розширювати конфлікти, особливо, коли до політики у формах спонтанного включення залучаються у великій кількості вчорашні абсентеїсти. Ідеальне розуміння демократії, мабуть, не є абсолютною вимогою стабільного політичного впорядкування. Це, згідно зі справедливим визначенням Дж. Сарторі, може призвести всю систему до банкрутства. Завдання демократичного реформування, поєднані із вимогами підтримки стабільності, протистояння агресії, потребують відповідальності еліт перед громадянами, наявності гарантованих, дієвих механізмів з боку останніх щодо моніторингу та контролю сфери прийняття політичних рішень. Слід акцентувати, що, на наш погляд, контроль і постійна здатність громадян до раціонального та зацікавленого контролю, ініціативи як у суспільних, так і у політичних справах є доленосними щодо результатів та якості як окремих політичних рішень, так і стратегічного курсу країни в цілому.

Усталений демократичний соціально-політичний устрій, за якого власність на засоби виробництва, статус, право прийняття рішення і сама історичність – більш ніким не привласнюються (Keane 2013). Упривласнення державних функцій загрожує суспільному розвитку, оскільки призводить до впровадження клептократичних принципів у державному управлінні. За таких умов, як і за умов, наприклад, тоталітарної моделі, сама ідея державності переживає кризу. Серед загроз демократичному вибору слід виділити законодавчо-правове безладдя, ситуація запутаності та взаємозаперечли-

вості законів, наявність заздалегідь не здійснених вимог, які підживлюють, на жаль, зловживання у державно-представницькому середовищі. У такому разі громадяни можуть опинитися заручниками недостатньо визначеної державної відповідальності, коли до будь-кого може у разі необхідності застосований репресивний державний механізм. Неопатримоніальні інтенції, живляться страхом політико-суспільної беззахисності пересічних громадян, інфантильністю людей, відсутністю розвинених структур громадянського суспільства. Останнє, згідно з визначенням Дж. Кіна, повинно стати для політичної влади вічним «більмом на оці» (Keane 2013). Повноваження різноманітних організацій громадянського суспільства необхідно формувати таким чином, щоб пересічні їхні члени могли впливати на своїх політичних представників, у разі необхідності контролювати їх. Суспільство повинно мати чіткі «правила гри», за яких відносно гармонійно сполучались би вимоги можливості опозиційності різних інтересів та одночасно примирення і солідарності, що породжує ефект порозуміння у суспільстві.

Для України важливішим запобіжником від порушення демократичних базисних основ є наочне втілення продекларованих та закріплених у Конституції країни принципів демократії, прав та свобод громадянина. У плюралістичному суспільстві, яке підтримується цілеспрямованою державною політикою, найбільш репрезентативно реалізуються принципи свободи та рівності. Високий рівень автономії соціальних груп, організацій, що представляють їхні інтереси, автономія індивідів один до одного й до інститутів та представників державної влади повинні поєднуватися з юридичною та політичною рівністю. Саме реалізація у суспільному та політичному житті цих принципів автономії-рівності сприяє запобігання переважанню приватних інтересів у сфері прийняття політичних та управлінських рішень, що з великою вірогідністю може призводити своєю чергою до налаштування до надмірної концентрації влади.

Серед основних параметрів демократичного вибору було розглянуто такі: співрозвиток демократії як важливої форми духовної взаємодії у суспільстві та як форми політичного інжинірингу; поєднання рівності й свободи; створення запобіжних механізмів зміцненню неопатримоніальних тенденцій. Однак питання дослідження параметрів демократичного вибору, безумовно, потребує подальших розвідок. У цьому

контексті, на нашу думку, слід приділити увагу тому, як глобалізація та цифровізація суспільної взаємодії, впровадження технологій штучного інтелекту впливають на

ціннісні смисли та практики сучасної демократії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Eco, Umberto. 2000. *Apocalypse Postponed: Essays by Umberto Eco*. Indiana University Press. 240 p.
2. Сазонов, М.І. 2007. Західні демократії. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу /За заг. Ред. В. С.Бакірова, М.І. Сазонова. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна : 81-120 (in Ukrainian).
3. Пашкевич, М.Ю. 2018. Карнавальність як феномен сучасної культури та суспільно-культурного життя. *Культура і сучасність: Альманах 2*: 16-21 (in Ukrainian).
4. Fisun, Oleksandr, Movchan, Uliana. 2023. Regime Cycles and Neopatrimonialism in Ukraine. In: *Ukraine's Patronal Democracy and the Russian Invasion: The Russia-Ukraine War* /Edited by Bálint Madlovics and Bálint Magyar. Central European University Press : 119-139.
5. Ryan's, A. 1997. *John Dewey and the High Tide of American Liberalism*. New York. : W. W. Norton & Company. 416 p.
6. Dahl, Robert. 2006. *A Preface to Democratic Theory*. Chicago: University of Chicago Press.
7. Lipset, Seymour Martin. 1963. *Political Man: the Social Bases of Politics*. Anchor Books.
8. Шумпетер, Й. 1995. Капіталізм, соціалізм і демократія К.: Основи. 528с. URL.: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shumpeter_Yozef_A/Kapitalizm_sotsializm_i_demokratia.pdf (in Ukrainian).
9. Charles de Montesquieu. 1989. *The Spirit of Laws*. New York: Cambridge University Press.152 p. URL.: <https://books.google.nl/books?id=F8xEX8uw8C&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
10. Aron, Raymond. 1990. *Democracy and Totalitarianism: A Theory of Political Systems*. University of Michigan Press. 262 p.
11. Красівський, О. 2011. Ковалевський Максим Максимович, *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво : 336-337 (in Ukrainian).
12. Keane, John. 2013. *Democracy and Media Decadence*. Cambridge: Cambridge University Press. 261p. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107300767>

Стаття надійшла до редакції 29.09.2023.

Стаття рекомендована до друку 31.10.2023.

Tetiana Komarova

Professor, Dr.Sc. in Political Science, V.N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
t.komarova@karazin.ua, <http://orcid.org/0000-0002-7243-249X>

DEMOCRATIC CHOICE OF UKRAINE: CONTENT AND PARAMETERS OF POLITICAL ENGINEERING

The article is devoted to the issue of the modern democracy. The key parameters of democratic choice of Ukrainian society are analyzed such as: possibilities of co-development democracy as form of spiritual intercourse and as form of effective government; potential of this form of management for development of competitiveness of society in a modern world. Scientific interest is directed on the study of base points of democratic development. The problem of political engineering in the information age is considered. It is determined that political engineering is a system of management techniques and technologies, which in strategic and tactical terms is aimed at creative and effective social design and construction.

Effective political engineering is a condition for overcoming destructive phenomena, the most important of which is the excessive growth of the phenomenon of randomness in political development. The article is devoted to the specifics of the explication of the concept of value (axiological) meanings in the information age. The content of axiological guidelines, which are a priority for political adaptation of both society and the political regime, is analyzed. The negativism of the tendency to prioritize technology over axiology in the spiritual and practical mastery of the world by man is noted. The challenges of modernity reflect on the understanding of democracy: procedural aspects prevail over substantive ones. The aggravation of contradictions in the orbit of such more important axiological meanings as stability, democracy, and freedom is logical.

It is emphasized that the important risks of the information age are due to the use of axiological meanings of political entertainment, carnivalization and glamorization of the political space. The author identifies ways to overcome negative trends.

Keywords: *political engineering, political adaptation, democracy, freedom, information age, values.*

REFERENCES

1. Eco, Umberto. 2000. *Apocalypse Postponed: Essays by Umberto Eco*. Indiana University Press. 240 p.
2. Sazonov, M. 2007. Western democracies. *Comparative Politics. the Main Political Systems of the Modern World* /in general Ed. V. S. Bakirova, M.I. Sazonova. Kharkiv: KhNU named after V.N. Karazin: 81-120 (in Ukrainian).
3. Pashkevich, M. 2018. Carnival as a Phenomenon of Modern Culture and Socio-Cultural life, *Culture and Modernity: Almanac 2*: 16-21 (in Ukrainian).
4. Fisun, Oleksandr, Movchan, Uliana. 2023. Regime Cycles and Neopatrimonialism in Ukraine. In: *Ukraine's Patronal Democracy and the Russian Invasion: The Russia-Ukraine War* /Edited by Bálint Madlovics and Bálint Magyar. Central European University Press : 119-139.
5. Ryan's A. 1997. *John Dewey and the High Tide of American Liberalism*. New York. : W. W. Norton & Company, 416 p.
6. Dahl Robert. 2006. *A Preface to Democratic Theory*. Chicago: University of Chicago Press.
7. Lipset, Seymour Martin. 1963. *Political Man: the Social Bases of Politics*. Anchor Books.
8. Schumpeter J. 1995. *Capitalism, socialism and democracy* K.: Fundamentals. 528 p. URL.: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shumpeter_Yozef_A/Kapitalizm_sotsializm_i_demokratiia.pdf (in Ukrainian).
9. Charles de Montesquieu. 1989. *The Spirit of Laws*. New York: Cambridge University Press. 152 p. URL.: <https://books.google.nl/books?id=F8xEX8uw8C&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
10. Aron, Raymond. 1990. *Democracy and Totalitarianism: A Theory of Political Systems*. University of Michigan Press. 262 p.
11. Krasivskyi, O. Kovalevskyi Maksym Maksymovych, Political encyclopedia. Editorial staff: Yu. Levenets (head), Yu. Shapoval (deputy head) and others. K.: Parliamentary Publishing House, 2011 : 336-337 (in Ukrainian).
12. Keane, John. 2013. *Democracy and Media Decadence*. Cambridge: Cambridge University Press. 261p. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107300767>

The article was received by the editors 29.09.2023

The article is recommended for printing 31.10.2023